

Za staro pravdo!

SLOVENSKA ZEMLJA

Glasiló slovenskega ljudskega gibanja

Leto II.

Izhaja vsak četrtek — Uredništvo in uprava začasno: Ljubljana, Breg štev. 10. — Račun poštne hranilnice štev. 16.782. — Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina mesečno Din 4.—, polletno Din 24.—, celoletno Din 48.—. — Za inozemstvo: mesečno Din 8.—, polletno Din 45.—, celoletno Din 90.—.

Štev. 14.

Današnja številko pošiljamo večinoma samo tistim naročnikom „Slovenske zemlje“ in „Stare Pravde“, ki so naročnino plačali ali pa list naročili z dopisnico. Vsi, ki lista še niso plačali, naj to storijo čimprej!

Novim naročnikom bomo list pošiljali redno le tedaj, če nam bodo najkasneje po poslani drugi številki nakazali najmanj enomesečno naročnino v znesku din 4.

Na ogled bomo poslali vedno le dve številki.

Zaupniki! Prosim Vas, da redno iztirjavate naročnino in po možnosti pošljete obenem z novim naslovom vedno že nakazano enomesečno naročnino. Za vzgled Vam stavljamo zaupnika „Stare Pravde“ iz Bohinja in Križ na Gorenjskem, ki sta sama pričela list na ta način razširjati.

Kolporterji! Najkasneje v 14 dneh morate poslati izkupiček za prodane izvode. Odrežite glave neprodanih listov in pošljite jih upravi. Kolporterjem ostane 25% izkupička za stroške dopisovanja in vračanja lista.

Novi naročniki! Pišite naslove čitljivo!

Vse naročnike opozarjamo, da stane združena „Slovenska zemlja“ mesečno din 4, letno din 48. Vsi naročniki „Stare Pravde“, ki so plačali din 35, oziroma din 18 ali din 9, bodo prejeli list celo leto, oziroma pol leta ali 3 mesece. Prav tako naročniki iz inozemstva.

Inozemski naročniki „Stare Pravde“! Prejeli smo: din 91, Graissesac, Francija, din 183, Thumeries, Francija (za tri), din 70 Sallaumines, Francija (za dva), din 30, Bray les B., Belgija. Hvala!

Dopisniki! Odzovite se v čim večjem številu našemu vabilu na sodelovanje! Upoštevajte zapreke,

Dr. Drag. Lončar:

Kaj je s komunizmom?

(Načelna razjasnitev)

Vsako gibanje ima svoje strastne nasprotnike in somišljenike, ki zavedno ali slepo sovražijo ali obožujejo. Svoje dni je strašila ali pa navduševala „rdeča pošast“ socializma, danes jo je zamenjal komunizem. Ne le „politikarji pri vrčku piva“, kakor je dejal Schäffle v spisu „Jedro socializma“, ampak tudi izobraženci in lastni pristaši si niso na čistem glede stvari, ki jo neznansko povečujejo ali divje odklanjajo.

Pri nas Slovencih, kjer se po Levstikovih besedah vse „meri na mravljinčjo ped“, je načelni boj tem težji. Prejšnji očitki se je glasil: protidržavnost za vsakogar, ki je mislil in ravnal s svojo glavo; sedanjí očitki komunizma pa velja za tiste, ki uvidevajo potrebo družbene preosnove. O protidržavnosti nečem danes izgubljati besed; saj bi bil to edinstven primer na svetu, da bi bila velikanska večina nekega naroda proti tisti državi kot taki, ki jo je sama hotela. Preostaja mi razjasnitev glede očitka komunizma.

I.

Najprej ugotavljam, da se je začelo uveljavljati ime „socializem“ med Francozi v tridesetih, a med Nemci v štiridesetih letih preteklega stoletja. Miselná vodnika delavskega gibanja Marx in Engels sta pa 1848. leta prvi delavski program imenovala „Komunistični manifest“ in tega imena tudi pozneje nista zavržla. Zakaj sta sprejela takšno ime, to je pojasnil Engels 1890. leta v predgovoru k „Manifestu“: Zató namreč, ker je pomenil v štiridesetih letih socializem meščansko, a komunizem delavsko gibanje; ker so jima bili takratni socialisti ali sanjači ali mazači, ki niso stali v delavskih

ki leže izven uredništva. Podpišite vsak dopis, da Vam moremo v primeru potrebe odgovoriti!

Naš lokal se začasno nahaja v Blasnikovi tiskarni, Ljubljana, Breg 10, v drugem nadstropju. Uradne ure so dnevno od 9.—12. dopoldne in od 4.—6. popoldne. V soboto popoldne je lokal zaprt!

vrstah, ampak so iskali podpore pri izobraženstvu.

Ko so nemški socialni demokrati 1875. leta v Gothi sprejeli politični program, ga je ocenil Marx v zasebnem pismu, kjer je določno pojasnil svoje stališče. Njegovo stališče je razložil pozneje tudi Lenin v spisu „Država in revolucija“; zató je odločilno za pojmovanje komunizma sploh in ruskega posebej.

Marx je razločeval prvo ali nižjo ter višjo stopnjo komunistične družbe. To, kar navaja kot prvo ali nižjo stopnjo, se imenuje navadno v teoriji in praksi: **socializem**. Produkcijska sredstva (tovarne, stroji, rudniki, zemlja) naj prenehajo biti zasebna last posameznikov ali njih skupin in naj preidejo v last družbe (države, dežel, občin, zadrug). Lenin je pripomnil v imenovanem spisu, da se sme v toliko tudi tukaj uporabljati beseda „komunizem“, v kolikor postanejo produkcijska sredstva skupna last; toda pri tem ne smemo pozabiti, da to ni polni komunizem. V socialistično organizirani družbi naj bi delal vsak po svojih sposobnostih, a užival po zaslužku. Iz tega sledi, da ostanejo tudi razločki v bogastvu, torej neenakost v delu in jelu; samó izkoriščanje človeka po človeku bi odpadlo.

Višja stopnja komunistične družbe pa nastopi po Marxu takrat, kadar se odpravi nasprotje med duševnim in telesnim delom; kadar postane delo človeku njegova prva potreba, a ne zgolj sredstvo za življenje; kadar se pomnože gospodarske dobrine do viška: **samo tedaj** bo mogoče, da bo delal vsakdo po svojih sposobnostih in užival po svojih potrebah.

To bi bil pravi in polni komunizem. Kdaj se uresniči? Odgovor: Kdo ve! Zgodovina ne pozna skokov; zató se družbene revolucije ne ustvarjajo, ampak nastajajo ob določenih pogojih. V skladu z Marxom je n. pr. tudi Lenin zavračal misel, kakor da bi kdo obljubljal nastop komunistične dobe ali jo uvajal, ker se uvesti sploh ne da...

II.

Velika francoska revolucija je vplivala na ostali svet, ki se je tudi začel osvobajati fevdalizma.

Razvoj je bil različen, kakršne so bile pač družbene prilike v posameznih deželah. Meščanstvo, ki je postalo dedič plemstva, ni bilo povsod enako močno. Toda vse oviranje Metternicha, ki je takrat v Evropi vodil „visoko“ politiko, posebno v Avstriji, Prusiji in Rusiji (t. i. „Sveta zveza“), ter njegovih naslednikov ni moglo zavreti gibanja, ki je izviralo iz potreb dobe. Meščanstvo je zavladovalo in izvedlo **svoje** gospodarstvo v okviru ustavnosti, ki je pomenila zedinjenje in osvobodjenje narodov izpod lastnega in tujega absolutistično-fevdalnega jarma, a obenem sta se začela v tej družbi prebujati tudi kmet in delavec.

Rusija se je razvijala ločeno od ostale Evrope. Pri velikanski obsežnosti, ko je na pol evropska, na pol azijska dežela, je vsebovala različna ljudstva, ki so bila zadržana v duševni omiki in tehničnem napredku. To silno množico ljudi je mojstroval caristični absolutizem, ki je zapiral vrata zapadnoevropski miselnosti ter dušil svobodnejše pojmovanje življenja in vladarstva. V svetovni vojni je bil carizem poražen. Vsi ti pogoji so redili in rodili revolucionarnost, ki je že večkrat prej izbruhnila brezuspešno. Ruska duševnost se je sploh rada gibala v nasprotjih. Preobrat je bil dan po zgodovinskem razvoju; njegove oblike pa je ustvarila posebnost značaja ruske zemlje in njenih ljudi. Čeprav utegne imeti Spektorski prav, ko trdi v spisu „Zgodovina socialne filozofije“ da pojmuje ostali svet današnjo Rusijo bajeslovno (mitično) in s stališča svojih koristi (utilitarno), vendar si ne smemo zapirati oči pred dejstvom, da mora „tak duhovni in družbeni poskus, ki v svetovni zgodovini nima primere“ (besede Spektorskega) vplivati podobno, kakor svoje dni velika francoska revolucija.

Prej se je proti vladi plemstva dvigala moč in zavest meščanstva, sedaj stopata v ospredje kmet in delavec proti vladi meščanstva.

III.

Slovenci smo si po svojih najboljših predstavnikih povzdignili jezik, omiko in gospodarstvo; toda politično smo tavalí v napačno pojmovanem avstrijanstvu, a tudi slabo umevanem južnem slovanstvu, ko smo zanemarjali vrhovno načelo vsakega zavednega naroda: **biti na svoji zemlji sam svoj gospod**. Vedno nas je motilo raz-

V čem se razlikuje srbska opozicija od hrvaške

Kakor smo že ponovno poročali, razdvaja danes Združeno opozicijo t. i. vprašanje procedure. Kmečkodemokratska koalicija zahteva ustavodajno skupščino, srbske opozicijske stranke pa bi bile zadovoljne s svobodnimi volitvami v navadno zakonodajno skupščino. Kako je prišlo do tega vprašanja? Zakaj se danes vprašanje tako postavlja? To nam delno pojasnjuje izjava, ki jo je dal dr. Laza Marković belgrajškemu „Vremenu“ in ki jo mi posnemamo v izvlečku iz „Hrvatskega dnevnika“.

Kakor pripoveduje dr. Laza Marković, so se staroradikali, srbski demokrati in zemljoradniki združili v dveh osnovnih zadevah. Skupaj zahtevajo politične svobode (parlamentarno in demokratično ureditev države) in rešitev hrvaškega vprašanja v sporazumu s Hrvati. Te tri skupine so sestavile za skupno delo program, ki obsega štiri točke. Po njihovem mnenju bi ta program mogel biti osnova tudi za skupen nastop združenih strank srbske opozicije in Kmečkodemokratske koalicije.

Dr. Maček je bil pripravljen pristati na skupen boj. Bil je pripravljen torej, da iz Združene opozicije, ki je do danes ostala samo tehniška volilna koalicija, postane vsaj v nekem oziru programatična skupnost v boju do končne zmage. Toda za ta primer je dr. Maček zahteval, da se skupni program, ki je po zamisli srbske opozicije obsegal štiri točke, razširi tudi na hrvaške narodne zahteve. Z eno besedo, dr. Maček je zahteval, da se vsa Združena opozicija najprej zedini, kako naj bo država v bodoče urejena, in da potem skupno stopi v boj za tako ureditev. To stališče je dr. Mačku narekovala pač prevladnost. Za Hrvate nima smisla, da bi se vezali s srbsko opozicijo samo zato, da tej pomagajo na vlado. Hrvati hočejo imeti gotovost, da bode tisti, kateremu bodo pomagali, tudi na vladi njim pomagal.

Na to zahtevo pa srbska opozicija ni pristala, češ, da ona nima pooblastila od ljudstva, da se izreče za to ali ono notranjo ureditev države. Ker ljudstvo od l. 1927. ni imelo svobodno izvoljenih zastopnikov, naj bo prva stvar, da ljudstvo na svobodnih volitvah pokaže, komu zaupa. Ljudje, ki

dati begati po očitku komunizma, ako se poteguje za dosego človeku primernega življenja. Oba očitka imata enak namen, da namreč prikrijeta prizadevanje tistih, ki bi hoteli ohraniti stari red v politiki in gospodarstvu. Slovensko ljudstvo naj nasprotno išče izhoda iz sedanjega nevdružnega stanja, pri čemer mora imeti odprto okno v svet, ki naj ga gleda s svojimi očmi na podlagi lastnega izročila, pogojev in potreb lastne zemlje in ljudi brez slepega posnemanja tuje.

To je naloga, ki mu jo daje usodni čas današnjosti v notranjosti države in zaradi rojakov izven nje.

bodo na teh volitvah dobili večino, naj se potem pogajajo o bodoči ureditvi države.

Spričo tega pa se je dr. Maček postavil na sledeče stališče: Dobro, če so potrebne nove volitve, da se vršijo pogajanja o notranji ureditvi države, potem naj se voli takoj ustavodajna skupščina. Jasno in odločno naj se prelomi s sedanjostjo.

Srbska opozicija pa ni za ustavodajno skupščino, češ da bi v tem primeru prišlo do velikih pretresov. Na ta način je prišlo do znamenitega vprašanja procedure. KDK je za ustavodajno skupščino, srbska opozicija pa bi rada opravila z navadno.

Kakor iz tega razlaganja dr. Markovića sledi, se srbska opo-

zicija brani jasnega in odločnega preloma z dosedanjim stanjem narodne neenakopravnosti. Dr. Maček je ta vtis tudi javno povedal. Za Hrvate ni nič novega, je rekel dr. Maček, da se ne bi noben srbski politik rad odpovedal, če že ne hegemoniji, a vsaj varuštva nad Hrvati, pa naj bo na vladi ali v opoziciji. Proti temu nezaupanju je srbska opozicija odločno protestirala, češ da ona odkritosrčno želi sporazuma s Hrvati.

To je v glavnem vsebina izjave dra Markovića. Kljub zatrdilu o odkritosrčni želji po sporazumu ima človek vtis, da mora srbska opozicija res šele dokazati to svojo dobro voljo in da besede ne zadostujejo. Mi mislimo, da bo svojo dobro voljo najbolje dokazala s tem, da bo možko stopila pred svoj narod in se borila za njegovo zaupanje na podlagi popolnega priznanja hrvaških (in seveda tudi slovenskih) narodnih zahtev.

Občinske volitve

Za jesen so napovedane občinske volitve. Vršile se bodo javno in tudi v drugih ozirih po določbah zakona, ki nam ga je zapustila JNS. Kakor znano omogočajo javne volitve tvorjenje većin v korist tistega, ki volitve vodi. Določbe volilnega reda pa še dajejo taki večini posebno močno zastopstvo v občinskih odborih. Razen tega so v veljavi iz dobe JNS tudi ostali zakoni, ki imajo pomen za politično življenje; tako zakon o tisku, zborovanju in združevanju i. t. d.

Opozicija bo torej imela težko nalogo, če pojde na občinske volitve. In opozicija mora iti na občinske volitve in pojde. To se pravi: opozicija pojde na volitve organizirano, na volitvah ne bodo nastopali samo člani posameznih bivših strank na listah, katere bi določale samo krajevne koristi temveč skupine same. Dr. Maček je na primer izjavil, da bodo njegovi pristaši na Hrvaškem nastopili pri občinskih volitvah kot HSS oziroma KDK oziroma Združena opozicija. Podobno so izjavili tudi voditelji srbskega dela Združene opozicije. Tudi socialisti so se odločili za nastop pri občinskih volitvah.

Občinske volitve imajo namreč velik splošnopolitičen pomen. Občina je danes organ oblasti, izvrševalec vladnih povelj, in župani, predsedniki občinskih uprav imenovani, so volilci senatorjev. Če bi v ostalem bilo treba dokaza za politično važnost občinskih volitev, ga daje ravnanje vladne stranke same. Ožji in širši odbor JRZ je imel sejo posvečeno v prvi vrsti občinskim volitvam. JRZ hoče nastopiti s svojo strankarsko listo v vseh občinah. Svojemu članstvu — in gotovo ne samo temu — je že izdala navodila v tem smislu.

Kaj bo storila slovenska opozicija? Morda je prezgodaj, da bi razpravljali o predhodnem vprašanju, kdo je slovenska opozicija. Obstoja več skupin in nekatere še niso dokončno razčiščene. Gotovo pa je, da je med temi skupinami mnogo skupnega. Vse te skupine se gotovo strinjajo v zahtevi po

svobodni občini, po osnovnih političnih svobodah (tajna in proporcionalna volilna pravica, liberalnejši zakon o tisku, zborovanju in združevanju itd.) in v širšem državnem oziru v zahtevi po preureditvi države na podlagi svobodnega sporazuma večine Slovencev, večine Hrvatov in večine Srbov.

To omogoča skupen nastop vseh opozicijskih skupin. Potrebno je torej, da se posamezne skupine snidejo in dogovore za skupen nastop.

Ne da bi posegali v bodoče sklepanje, pa lahko ugotovimo, da ni mogoče nobeno sodelovanje slovenske opozicije z JNS. Glede na razne poskuse in namere JNS je treba posebej poudariti: Kakršnakoli naj bo politika sedanje vlade, z JNS ni sporazuma in ni sodelovanja.

Marsikaj kaže na to, da bo JNS v Sloveniji skušala vreči v občinski volilni boj geslo: V boj proti klerikalizmu! JNS bo skušala vstvariti antiklerikalno fronto. Na ta način bo skušala pridobiti nazaj pristaše, ki so jo zapustili, in pridobiti nove. Na ta način bo skušala naslonjena na svojo tako neslavno in tako neuspešno zgodovino pridobiti zopet vlogo druge najmočnejše skupine v Sloveniji.

Toda slovensko ljudstvo nima nobenega interesa na umetnem oživljanju starega nasprotja med klerikalci in liberalci. Slovensko ljudstvo ima interes na boju za svoje pravice, za svojo svobodo. Zato slovenska opozicija ne more iti v občinske volitve skupaj z JNS. V boju za pravice in svobode je nemogoče sodelovanje z ljudmi, ki so poteptali vse pravice in odvzeli vse svobode. Tudi prepad občinske avtonomije imajo oni na vesti.

Nobene nejasnosti in nobenega beganja torej ne sme biti v vprašanju razmerja slovenske opozicije do JNS. Nikdar in nikoli z JNS ali konkretno, nikdar in nikoli ne smejo na listi slovenske opozicije biti eksponenti JNS in ljudje, ki so se okoristili z njeno strahovlado.

merje cerkve in države do narodnosti.

Cerkev in država sta mogočni duhovno-tvarni sili; toda spraviti ju je treba v sklad z narodnostjo. V svojem zgodovinskem razvoju smo Slovenci že pripadali raznim cerkvam in državam; ki so prešle, a narod je ostal, kar dokazuje njegovo prvenstvo, da je sam tvorec ali nosilec cerkvenih in državnih oblik. Ako bi ta ali ona cerkev nasprotovala, oziroma ovirala svoboden razmah narodnosti, bi prav tako ne vršila svojega duhovnega poslanstva, kakor bi tista država ne bila pravilna organizacija, ki bi zašla v nasprotje s svojimi narodnostmi. Zgodovinsko je nastopala narodnost v boju s cerkvijo in z državo, ki sta v prejšnjih dobah brezpogojno vladali svet, dokler se ni uveljavila; zakaj danes ni več ločilo med ljudmi toliko cerkvena ali državna pripadnost, kolikor jezik in narodnost.

Zveza med cerkvijo in državo je bila navadno ozka. Plemiška država se je naslanjala na cerkev, da se z njeno pomočjo utrdi in ohrani, a isto dela sedaj meščanska država, da se zavaruje pred kmečko-delavskim vplivom. V lastno korist, ker je duhovna organizacija za narode, stanove, poklice in sloje brez razločka, bi se morala cerkev osamosvojiti od svetne oblasti. Edino v tem bi bilo dano pravo njeno poslanstvo; zakaj drugače se sama po svoji krivdi izpostavlja nevarnosti, da jo politični vrtnec potegne za seboj z vsemi nasledki.

Na drugi strani se moramo zavedati, da je država posvetna organizacija, ki združuje v sebi cerkve (konfesije), narode, stanove, poklice in sloje, a jo vodi sedaj v glavnem meščanstvo, ki se upira, da bi se premaknile družbene sile njemu v škodo. Slovensko narodnost predstavljajo danes v velikanski večini kmet, delavec in obrtnik. Zaradi zgodovinskih prilik (zgodnje podjarmljenje od Nemcev) nismo ustvarili lastne državnosti ali vsaj sodržavnosti v davni preteklosti. Tudi v avstrijski ustavni dobi zadnjih sedemdeset let (od 1848. do 1918.) smo hlapčevali nekoliko prisiljeni, a še več prostovoljno. V svetovni vojni smo doživeli poraz gledé koroških in primorskih Slovencev. V Jugoslaviji sta pa vrhnja plast našega meščanstva in njej služeče izobraženstvo v zvezi s srbskimi in hrvaškimi somišljeniki izvedla tak politični ustroj, ki ne ustreza slovenskim koristim.

Zató ta ustroj v zvezi s svetovnim položajem škoduje v celoti Slovincem **kulturno**, ker izpodriva ali zanemarja slovenski jezik, slovensko šolstvo, znanost in umetnost; uničuje jih **gospodarsko**, ker neznansko jemlje, a neznatno daje, da prepadajo mala kmetija, obrt in trgovina, da se zadostno ne popravljajo ali ne napravljajo prometna sredstva, da se ne širijo ali ne ustanavljajo potrebni zdravstveni in človekoljubni zavodi; slabi jih **socialno**, ko izkoriščata slovensko delavstvo tuja veleposest in industrija, ki delata sporazumno z domačo.

Slovensko ljudstvo se ne sme plašiti očitka protidržavnosti, ako terja popolno narodno enakopravnost v državi, ki je tudi njegova, ker jo je samo hotelo; ne sme se

